

Gerzsenyi Gabriella
AMIKOR KICSI VOLTAM
(Bevásárlás)

A mikor kicsi voltam, szerettem elkísérni a felnőtteket vásárolni. Vásárolni leggyakrabban nagymama járt, a Vérke-partra, a városba, vagy a piacra. Télen nagymama a vastag cipójét a gangon húzta fel. Öregesnek tűnt a régimódi kabátban és kendőben, pedig csak az ötvenes évei közepén járt. Igyekezett fürgén mozogni, mert mindennap rengeteg volt a dolga. Néha panaszkodott a visszerekre a lábszárán, meg a tyúkszemekre a lábujjain. A tyúkszemeit egy lavórban volt szokása áztatni. Ha megpuhultak a sárgás színű, kerek bőrkeményedések, kicsi ollóval levagdosta a tetejüket. Borzongva szemléltem, ahogy a saját húsát vágta, de megnyugtató: az már elhalt, nem is érzi egyáltalán. Mikor végre én is felöltöztem, elindultunk. A Vérke-parti kis bolt volt a leggyakoribb célpontja a napi bevásárlásoknak, onnan cipeltük haza a tejet, kenyeret. Pesten a rokonoknál láttam egyszer zacskós tejet, azt biztos sokkal könnyebb volt hazavinni.

A legjobb volt, amikor nagymama tejszín is vett. Abból otthon töltött nekem meg az unokatestvéremnek, Sárinak, de csak egy kis pohárral, mert a tejszín nagyon drága multság volt. A szatyorból már lehetett tudni, van-e tejszín: a tej kupakja világoskék volt, a tejszíné viszont rózsaszín. Ha láttuk a rózsaszínt, ujjongva szaladtunk pohárért. Amikor együtt voltunk a boltban, ki lehetett könyörögni egy csomag mézes pusedlit vagy egy darab halvát. Esetleg marmaládét, amit a tubusból nyomtunk egyenest a szánkba. Olykor még ostyát is, kakaókrémmel töltve, habár ez kevésbé volt finom, mint amit hébe-hóba Kassáról kaptunk. A susit a Kalászban vettük; az nem édes, kukoricából készült kis pálcikák. Oroszul úgy hívták: *kukurúznöje pálocski*. Nem emlékszem, miért kereszteltük el susinak.

A kenyeret nem mindig a Vérke-parti boltban vásároltuk, mert néha ott elfogyott, mire bejutottunk. Autóról is árultak itt-ott a városban, igaz, nagymama azt mondta rá, hogy az csak *baton*, vagyis barna kockakenyér. Időnként keresztapám hozott szerb kenyeret, annak aztán

az egész család örült, ropogós volt a héja és lyukacsos a belseje. A szüleim gyalog jártak dolgozni a városba, így a hazaúton mindig észrevették, ha lehetett valahol finomságot kapni. Apa újságolta elsőnek, hogy van plombír a cukrászdával szemközti sarkon. Egy mozgó kocsiból árulták, tejszínre volt. Mintha tejszín lett volna megfagyasztva és pálcikára tűzve. Rengeteget meg tudtam volna enni belőle. Annál csak az a fagyí tűnt finomabbnak, amit a mozi utcájában lehetett kapni, a fagyaltozóban. Igaz, nem volt olyan finom tejszínre, de nagyon szép csúcsosra formázták az alakját. Egy gépből nyomták ki mély tányérkába, és csorgattak rá szirupot, vagy megszórták a tetejét diódarabkával. A négyes iskolával szemközt is hasonlót árultak.

A Kalásztól csak egy ugrás volt az *Unyivermág*, ahová nagy ritkán juthattam el. Ott nem csupán élelmiszert találhattunk, de ruhaneműt, írószert, illatszert és sok más csecsebecsét is. Nagymama hosszan elcsevegett a Gizi nevű eladóval, főleg magyarul, de keverve bele orosz szavakat is. Nagymama azt mondta, hogy Gizi néni zsidó, és ki fog vándorolni Amerikába, ahogy a Braun Magdáék is tették, akik régebben a mi utcánkban laktak. Nem tudtam, hol van Amerika, nemigen láttam messzebb Magyarországnál. Ha valaki *magyarból* tért haza, már másnap felmerült a nem egyszerűen és nem mindig diplomatikusan megválaszolható kérdés: „Mit hoztál nekem?”. Nők között különösen a sötétkék alapon fehér feliratos Nivea krémnek volt nagy keletje, de előszeretettel fogadták az Amo szappanokat is. Ez utóbbiakat gyakorta rendeltetésüktől eltérően, ruhásszekrények illatosítására használtuk mi magunk is. Hosszú évekig őriztettem a szekrényem mélyén egy kissé áttetsző, opálos zöld színű, zöldalmaillatú szappant. Eleinte beértem azzal, hogy áhítattal simogattam, szagolgattam, később azonban, amikor erős illatából veszíteni kezdett, meg is nyalintottam. Csalódva vettem tudomásul, a szappan ízének a világon semmi köze nincs a kellemes almaillathoz. A legkedvesebb, magyarból hozott holmik számomra mégsem illatszerek, hanem a joghurthab, a túrókrém és a négercsók voltak. Joghurthabból az epres és a citromos. Túrókrémből az, amelyiknek málnalekvár volt az alján.

A játékboltot oroszul Gyetszkij Mirnek hívták. Néha, amikor a játékok elfogytak, öntudatosan telerakták a polcokat posztócsizmákkal; véletlenül se látszódjon az áruhiány. Egyik pesti utunk előtt meglepetést akartam szerezni a szüleimnek, és vettem egy földgömböt. Egy igazi

nagyot, amin az egész világ rajta van. A magyarországi utazásokra anyám mindig beszerzett otthon különféle ajándékokat: lepedőt, asztalterítőt, kávékészletet, szamovárt. Legyen mivel megköszönni a rokonoknak, hogy vendégül láttak, vagy az orvosnak, hogy megoperált. Fel kellett kutatni, milyen portékák kaphatók Kárpátalján, aminek egy magyarországi magyar örvideni tud. Avagy, amiről anyám kellő alappal úgy vélheti, azzal a magyarországi magyarnak örömet szerezhet. Valami helyi jellegzetesség, különlegesség. Mi odaát már-már kényszeresen azt hittük mindig, a szamovár minden ajándékok elképzelhető legjobbika. Ki ne szökdécselne a boldogságtól, ha ily kivételes teakészítő alkalmatossággal gazdagodhat a háztartása!

Sokat készültem ennek a titkos tervnek a végrehajtására, vártam a megfelelő alkalmat, amikor ellanhatok a városba. Addig még sosem voltam egyedül, és emiatt különösen izgultam. Nem mintha nem tudtam volna az utat, életem majdnem kilenc éve alatt ezerszer megtettem valamelyik felnőttel. Az iskola után következett a pékség (de finom volt az ottani kifli!), szemben vele az ukrán iskola, a kanyarban pedig a katolikus templom. Kicsit odébb a Páva. Szerettek madárnevet adni az éttermeknek. Volt a Páván kívül Pacsirta és Fácán is, azok felé is sokat jártunk, biciklivel vagy szánkóval. A Vérke-hídon átérve rögtön ott volt a cukrászda a sarkon, aztán már csak a korzó maradt. Annak az elejéről látszott a református templom tornya, meg a nagy Lenin-szobor a színház előtt. A játékbolt előtt el kellett haladnom, anélkül, hogy bementem volna. Azért a kirakatát megnéztem jó hosszan: zöld műanyag tankok sorakoztak az egyik polcon, mellettük meg egy dobozban orvosi készlet, csipesz, injekciós fecskendő.

A földgömböt a papír-írószer boltban árulták, a játékbolt és a gyár között. A pénztáros néni nem is csodálkozott, hogy egy gyerek egyedül vásárol. A saját félretett pénzemből költöttem rá, nagyon drága volt, tizenhárom rubel. Az előző születésnapomra kapott piros tízest kiegészítettem három fém rubellel. A piros tízes nagy pénznek számított. Így mondták nagymamáék: nagy pénz. Hazafelé nagyon elfáradtam, cipeltem a hatalmas dobozt, egyre nehezebb lett valahogy, és az út sokkal hosszabbnak tűnt, mint odafelé. Sajnos anyámék nem örültek, és vissza kellett vinni.

Vágytam én is egy olyan földgömbre, de be kellett érnem egy kis atlással, amiben a világ összes akkori országa benne volt. Nagyapával

az adatokat kiírtuk együtt egy füzetbe. Vagyis, én írtam, ő meg nézte és ellenőrizte. Főváros, lakosok száma, területe, pár fontosabb nagyváros. A számadatokat azóta elfelejtettem, de a legtöbb fővárosra emlékszem ma is, csakúgy, mint az országok elhelyezkedésére.

A piacra nagypapa is ment néha, biciklivel, amikor nagymamának kellett segíteni, hazaszállítani a sok megvásárolt zöldséget meg gyümölcsöt, mert elég messze volt tőlünk a piac. Bánatosan vettem tudomásul, hogy ilyenkor nem foglalhatom el a kis ülést, épp elég nehéz lesz a bicikli a kormányára felakasztott és a csomagtartójára felerősített szatyrok súlya alatt. Ünnepek előtt mindkét nagybiciklit elvitték, azokat jól megrakták, hogy csak tolni lehetett, így jöttek haza ketten. Egyszer egyszer voltam én is nagymamával a piacon, de nem találtam nagyon érdekesnek, nagymama mindig azt kérdezte az árus néniktől: „hogya-krumpli?” vagy „hogyparadicsom?”, mire megmondták az árát, de nem értettem, ha az árára kíváncsi, akkor miért nem azt kérdezi, hogy mennyibe kerül, miért a termék hogyléte felől érdeklődik. A sok kirakott zöldség meg gyümölcs sem volt számomra különleges látvány, hiszen otthon is termett rengeteg a kertben, alig győztük enni. Ribizlivel, sóskával, néha eperrel és málnával is könnyedén kiszolgáltam magam, a meggyet, barackot, szilvát, körtét nagypapa szedte létráról, vagy a hosszúnyelű szedővel.

A beszerzésekben nagymamának segítségére volt a húga, Rózsi néném, aki az összeköttetései révén olyankor is húshoz tudott jutni, amikor nagymama önerőből nem tudott volna. *Aszorti csokit* is leginkább tőle remélhattünk, ami az akkor létező legfinomabb, válogatott csokoládét jelentette. Rózsi néném könyvelőként dolgozott a Közétkeztetési Vállalatnál (*Kombinát Obsesztvennovo Pitányija*), szoros kapcsolatot ápolt a vállalat központi raktárával (*Báza*); itt vételeztek a bennfentesek ezt-azt, amit aztán ki-ki hazahordott a családnak. (A maga módján persze nagymamának is voltak összeköttetései: jószomszédi viszony, esetleg ifjúkori barátság révén a Vérke-parti boltban olykor kapott *pult alól* finomságokat.)

Jó pár éve a fiamnak egy ultramodern földgömböt vettünk a születésnapjára. Elektronikus 'tollal' lehet rábökni egy-egy országra vagy városra, számtalan adatot megmond hangosan, eljátssza a himnuszokat is. Sőt, lehet vele versenyezni, ki tud adott idő alatt több földrészt, országot, vagy várost megtalálni. Valahogy mégis idegenkedem tőle.

Borsószik a hátam a monoton gépi hangtól. Dühítő, ha valamiféle elektronikai zárlat nyomán nem érzékeli, hová bökkünk. Pedig internetről le lehet tölteni hozzá a frissítéseket is. Igazán semmi nem hiányzik róla, belőle. Semmi nem hiányzik. Azt viszont nem állítanám, hogy *senki* nem hiányzik belőle, mellőle. Hiányzik mellőle a nagypapa.

Egy alkalommal, családanyaként, a heti nagybevásárlás testet-lelket megterhelő feladatát végeztem az egyik hipermarketben. Elmerengtem kicsit, visszarévedtem a Vérke-partra, tán még nagymama kezét is fogtam gondolatban. Egyszer csak rezegni kezdett a táskám. Kábán néztem az előttem tornyosuló kakaós csigákra és túrós batyukra. A telefon most már nemcsak rezgett, hanem hangosan csengett is. Nagymama elengedte a kezem, és lassan elindult. Mire a polc végéhez ért, ahol a finomított lisztből készült, előre felszeletelt, műanyagba csomagolt kenyerek sorjázta, könnyű fátyollá változott rajta az otthonkára felkapott télikabát. Prémes cipőbe bújtatott lábai kissé megemelkedtek a földtől, és ő tovalebegett. Inteni akartam utána, felemeltem a kezem. Ujjaim egy végeláthatatlanul hosszú bevásárlólistát tartottak. Álltam kedvetlenül, sokáig. Aztán elindultam az illatszerrészlegre, hogy kiválasszam: hajtápláló sampont vegyek-e agave kivonattal, vagy inkább a haj fényét növelő dióolajkoncentrátummal dúsított terméket, esetleg a zsíros hajtőre és száraz hajvégekre ajánlott, tetszetős flakonba töltött kencét, amihez ezúttal ajándék balzsam is járt.

Mosolyogva vitték el az angyalok, 2021